

Innspill til handlingsplan for FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter

IEH takker for anledningen til å komme med innspill til handlingsplanen for FNs retningslinjer for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP). Vi vil også takke for den åpne prosessessen departementet har lagt opp til, og vi har satt pris på å kunne delta både på møtene både med næringsliv og sivilsamfunn.

IEH har 149 medlemmer; alt fra mikrobedrifter til større selskaper, offentlige institusjoner, leverandører til offentlig sektor, samt ulike organisasjoner. Felles for våre medlemmer er at de mener at det skal lønne seg å respektere grunnleggende menneskerettigheter og anerkjente miljøstandarder. Våre medlemmer arbeider for å kartlegge hvordan arbeids- og miljøforholdene er i egne leverandørkjeder, og for å tilpasse og forbedre egen praksis dersom de oppdager kritikkverdige forhold. På bakgrunn av erfaring fra dette arbeidet vet vi at norske bedrifter daglig står i fare for å bidra til brudd på menneskerettighetene. Men vi vet også at de fleste bedrifter ønsker å respektere grunnleggende menneskerettigheter og sørge for anstendige forhold i egne leverandørkjeder. For å få dette til trenger vi et tydelig og samstemt rammeverk og konkrete verktøy og veiledning. Vi håper at denne handlingsplanen vil bidra til dette.

I tråd med UNGPs bør norske myndigheter forvente at norske bedrifter gjennomfører relevante aktsomhetsvurderinger, dvs at de kartlegger, forebygger, begrenser og gjør rede for hvordan de håndterer konsekvensene av sin virksomhet på menneskerettighetene. Denne forventningen må følges opp i lov og praksis, insentiveres og håndheves av myndighetene gjennom alle «kontaktpunkter»¹ med privat næringsliv.

Vi er glade for at det fra myndighetenes side legges opp til at Norge skal være best i klassen, og er spesielt positive til statssekretærens understreking av at staten må stille de samme krav til seg selv som til det private. Med tanke på Norges rolle både som eier i en rekke store selskaper og ikke minst som offentlig stor-innkjøper er dette viktige signaler. Vi håper at denne handlingsplanen vil bidra til nødvendig menneskerettslig fokus på begge disse områdene. Et slikt fokus er også viktig for å sikre rettferdig konkurranse og bidra til effektive og velfungerende markeder.

På generelt grunnlag vil vi anmode om at den sterke koblingen mellom menneskerettigheter og miljø ikke overses i utarbeidelsen av handlingsplanen og oppfølgingen av denne.²

For at Norge skal bli best i klassen bør handlingsplanen være ambisiøs, konkret og med tidsbegrensede tiltak. Vi gleder oss til å se det ferdige resultatet.

Under følger våre konkrete innspill.

---

¹ Som lovverk, offentlige støtteordninger og promotering, statlig eierskap samt offentlige anskaffelser. Se særlig pkt d-h

² I tillegg til Ruggies egne arbeider vil vi vise til arbeidet til FNs uavhengige ekspert på menneskerettigheter og miljø, John Knox. <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Environment/IEEnvironment/Pages/IEEnvironmentIndex.aspx>

Tiltak som kan sikre samstemthet i statsforvaltningen.

- a) GP 1, 2 og 3: Handlingsplanen bør inneholde en forpliktende policyerklæring som stadfester norske myndigheters intensjon om å implementere UN GPs i norsk lov og praksis, og å bistå norsk næringsliv i å oppfylle sitt ansvar under søyle 2 (respect) og 3 (remedy) av retningslinjene.
- b) GP 1 og 8: Det bør nedsettes en tverrdepartemental gruppe som jobber med næringsliv og menneskerettigheter, inkludert oppfølging av handlingsplanen. Det er viktig at dette arbeidet forankres i alle departementer. For at ansvaret ikke pulveriseres bør et departement ha koordinering- og oppfølgingsansvar. Tilsvarende gruppe er nedsatt i bla Danmark, og relevante erfaringer bør kunne høstes derfra.
- c) GP 1: All ny lovgivning bør konsekvensvurderes i forhold til menneskerettigheter og miljø (pga miljøets i seg selv, og pga miljøets tette sammenheng med MR). I Danmark vurderes nå menneskerettslige og miljømessige konsekvenser av alle nye lover av justisdepartementet, i tillegg til økonomiske og administrative konsekvenser. Danske erfaringer bør også her være relevante for det norske arbeidet.
- d) GP 3: Regjeringen bør etterse at lovverk som regulerer selskapers drift bidrar til å fremme selskapers respekt for menneskerettighetene i tråd med UN GPs. Dette er særlig relevant for selskapsretten, herunder aksjelovene og regnskapsloven. Vi er inneforstått med at UD i arbeidet med handlingsplanen i utgangspunktet ikke etterspør forslag til konkrete lovendringer. Vi mener imidlertid at visse lovendringer er nødvendig for å få på plass et samstemt rammeverk som vil bidra til å fremme selskapers respekt for menneskerettigheter.

Endringer i aksjelovene bør innebære:

- Respekt for grunnleggende menneskerettigheter inngår som en obligatorisk del av alle bedrifters vedtekter, og blir dermed en del av stiftelsesdokumentet som er nødvendig for registrering i foretaksregisteret.
- Redefinering av formålsparagrafen i aksjeloven og allmennaksjeloven for å tydeliggjøre at selskaper har et ansvar overfor samfunnet de operer i til å drive bærekraftig,³ samt en klargjøring av styrets rolle, plikter og ansvar under ny formålsparagraf. Videre bør det gå fram av aksjelovene at selskaper har et ansvar for å forhindre og avbøte menneskerettslig- og miljøskade som gjennom sine operasjoner. Et forslag tilsvarende sistnevnte ble fremmet i den franske nasjonalforsamlingen i 2013.⁴ Det finnes allerede norsk juridisk forskning på dette, og forskergruppen Selskaper, markeder, samfunn og miljø ved juridisk fakultet ved UiO⁵ leverte i 2014 et reformforslag om en ny selskapsrettslig struktur for å gi

---

³ Økonomisk, miljømessig og sosialt. Respekt for grunnleggende menneskerettigheter inngår i den sosial dimensjonen av bærekraft.

⁴ <http://www.assemblee-nationale.fr/14/propositions/pion1524.asp>

⁵ <http://www.jus.uio.no/forskning/omrader/selskaper/>.

konkurransefortrinn til bærekraftige selskaper⁶ som det vil være hensiktsmessig å bygge videre på.

Endringer i regnskapsloven bør innebære:

- Rapporteringskravene i § 3-3 c bør revideres for å være i tråd med UN GPs. Dette innebærer som et minimum at "hensyn til menneskerettigheter" byttes ut med "respekt for menneskerettigheter", og at rapporteringskravet omfatter rapportering om selskapets aktsomhetsvurderinger. Dette vil være i tråd med det nye EU-direktivet på ikke-finansiell rapportering.⁷
  - Rapporteringsplikten under Regnskapslovens § 3-3 c bør utvides til å omfatte større selskap som ikke er allmennaksjeselskap eller børsnotert (for eksempel større familieeide bedrifter).
- e) GP 4: Myndighetenes forventning om at statseide selskaper skal gjennomføre aktsomhetsvurderinger (Eierskapsmeldingen) er svært positivt. Disse forventningene må følges opp i praksis gjennom eierskapsdialog og aksjonærforsamling. Aktsomhetsvurderingene gjennomført av statseide selskaper bør samles og kunne tjene som eksempel for andre norske selskaper.
- f) GP 4: Aktsomhetsvurderinger bør legges til grunn ved søknader om støtte og promotering, som eksportkreditter, offentlige investeringer tildeling av oppdrag i bistandsprosjekter, når regjeringen peker ut selskaper som deltar i næringslivsdelegasjoner, eller når en utenriksstasjon vurderer hvor aktivt de skal arbeide for å hjelpe et selskap til å etablere seg i landet.
- g) GP 6: Det offentlige må sørge for at de varene og tjenestene de kjøper inn er produsert under anstendige forhold ved å kreve adekvate aktsomhetsvurderinger av leverandører som ønsker å tilby sine varer eller tjenester til offentlig sektor. Krav om respekt for grunnleggende menneskerettigheter og miljøhensyn bør derfor inngå i konkurransegrunnlaget for alle offentlige anskaffelser, som del av vilkårene for gjennomføring av alle offentlige kontrakter. Offentlige oppdragsgivere bør plikte å påse og kontrollere at leverandører har gjennomført relevante aktsomhetsvurderinger knyttet menneskerettigheter, arbeiderrettigheter og/eller anerkjente miljøstandarder i egen leverandørkjede. Påse-plikten kan oppdragsgiver utføre selv, eller det kan gjøres av et samordningsorgan (se «h» under). Dette må sees i sammenheng med Forenklingsutvalgets utredning og nytt anskaffelsesregelverk i EU.
- h) GP 6 Offentlige innkjøpere bør sikres tilgang til en nasjonal samordnings- og kompetanseenhet som kan bistå offentlige innkjøpere i å kvalitetssikre leverandørers aktsomhetsvurderinger, bidra med etisk handel faglige råd og vurderinger i anskaffelsesprosessen, samt bistå i oppfølging av kontraktsvilkår knyttet til respekt for grunnleggende menneskerettigheter og miljøhensyn i kontraktsperioden. Dette kan gjøres gjennom styrking av eksisterende ordninger eller etablering av nye. IEH yter slik konkret bistand til offentlige oppdragsgivere og ser at det er nødvendig.

---

⁶ Reformforslag lagt fram på <http://vimeo.com/85903640>

⁷ Innledende bestemmelser pkt 6, EU directive for the disclosure of non-financial and diversity information by certain large companies, PE-CONS 47/14

Tiltak som kan styrke myndighetenes innsats for å gi informasjon og veiledning til norsk næringsliv.

- i) GP 3: Myndighetene må sørge for at relevant informasjon knyttet til næringslivets ansvar for å respektere menneskerettighetene gjøres tilgjengelig på et felles nettsted. Dette bør inkludere henvisninger til relevante verktøyer og kompetansemiljøer i Norge og utlandet. Det eksisterer en rekke veiledere for aktsomhetsvurderinger både på generelt nivå og for ulike sektorer. I stedet for å utvikle nye verktøy bør myndighetene bidra til å få gjort kjent, oversatt og/eller tilpasset verktøy som allerede eksisterer.
- j) GP 3: Det bør opprettes en «help desk» der næringslivet kan få hjelp til arbeidet med å sikre respekt for grunnleggende menneskerettigheter gjennom alle sine operasjoner og forretningsforbindelser. IEH yter i dag slik rådgivning til våre medlemmer, og vi ser at et slikt lavterskeltilbud er nødvendig også for bedrifter som ikke er medlem hos oss.
- k) GP 3 og 7: Norske ambassaders og øvrige utenriksstasjoners arbeid på CSR bør styrkes for å kunne bistå norske bedrifter som driver eller vurderer å starte virksomhet i utlandet, særlig i land med store menneskerettslige utfordringer og konflikt. Gitt hyppige rulleringer internt i UD-systemet bør dette innebære styrking av relevante lokale kompetansemiljøer som ambassadene kan henvise til. Det bør også vurderes om Innovasjon Norge kan spille en rolle her. Utenriktjenestens informasjonen på nett bør utvides og oppdateres i henhold til felles maler/kriterier for å gjøre det enklere for bedrifter å vurdere og sammenligne informasjon.
- l) GP 3, 11-24 og 29: Myndighetene bør støtte institusjoner og organisasjoner som kan bistå selskaper i arbeidet med å sikre respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Vi vil særlig understreke viktigheten av støtte til lokale fagforeninger og/eller andre former for legitim arbeiderrepresentasjon. I vårt arbeid ser vi at arbeiderorganisering er grunnleggende for å sikre respekt for en rekke andre menneske- og arbeiderrettigheter.
- m) GP 27: Fortsatt finansiering av det norske Kontaktpunktet for OECDs retningslinjer er viktig. Kontaktpunktets informasjonsarbeid bør styrkes, både i forhold til informasjon om OECDs retningslinjer og om mulighetene for å klage inn selskaper. Gitt de ressursene det krever både å klage inn og å få en klage mot seg bør kontaktpunktet ha mulighet til å bistå både klager og selskapet i denne prosessen. Videre bør kontaktpunktets uttalelser i klagesaker gjøres kjent blant relevante offentlige aktører, og inngå i vurderingen av om et selskap skal motta statlig støtte- og eller promotering (se over pkt f).
- n) GP 28: Myndighetene bør sørge for at statseide selskaper har velfungerende og effektive⁸ klagemekanismer på plass ved alle sine operasjons- og produksjonssteder. Informasjon om disse klagemekanismene og hvordan de fungerer i praksis bør offentliggjøres i relevante fora. Det er stort behov for informasjon om gode klagemekanismer blant norske bedrifter.

---

⁸ Jmf kriterier for effectiveness i GP 31

Hvilke forventninger regjeringen kan stille til næringslivets oppfølging?

- o) GP 17-21: Norske bedrifter må forventes å gjennomføre relevante aktsomhetsvurderinger, dvs at de kartlegger, forebygger, begrenser og gjør rede for hvordan de håndterer konsekvensene av sin virksomhet på menneskerettighetene (se pkt d-h over).
- p) GP 29-30: Norske bedrifter må forventes å bidra til at sine leverandører sørger for effektive⁹ klagemekanismer på sine produksjonssteder.

Oslo, 22.10.2014

Per N. Bondevik, Daglig leder

---

⁹ Jmf kriterier for effectiveness i GP 31